

קדם-הגדה Haggadah Prep

(1) משנה כתב יד קאופמן פסחים י:ד-ה

(ד) מִזְגוּ לוֹ כּוֹס שִׁינִי, וְכֵן הֵבֵן שׁוּאֵל. אִם אֵין דַּעַת בְּבֹן, אָבִיו מְלַמְדוֹ:

- מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?
- שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבְּלִים אֶפְּיֵלוּ פַּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים;
- שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים חֶמֶץ וּמָצָה, הַלֵּילָה הַזֶּה כּוֹלֵנוּ מָצָה;
- שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים בָּשָׂר צָלִי שְׁלֹק וּמְבוּשָׁל, הַלֵּילָה הַזֶּה כּוֹלֵנוּ צָלִי.

לְפִי דַעַתוֹ שֶׁלְבֹן אָבִיו מְלַמְדוֹ.

מִתְחִיל בְּגִנוּת וּמְסִיִּים בְּשֶׁבַח,

וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אֱבֹד אָבִי, עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַפְּרָשָׁה.

(ה) רִבֵּן גְּמִלְיָא' או': כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ: **פֶּסַח, מָצָה וּמְרוֹרִים.**

- ✚ **פֶּסַח, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.**
- ✚ **מְרוֹרִים, עַל שֵׁם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם.**
- ✚ **מָצָה, עַל שֵׁם שֶׁנִּיגְּלוּ.**

בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיִּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עֲצֻמוֹ
כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם,
שְׁנֵאמַר:

וְהִגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר

בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם

לְפִיכָךְ אָנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר,
לְרוֹמֵם, לְגַדֵּל לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ וּלְאֲבוֹתֵינוּ אֶת כָּל
הַנִּסִּים הָאֵלֶּיךָ, וְהוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת,
וְנֹאמַר לְבָנֵינוּ הַלְלוּיָהּ.

(2) פסחים קטו ע"א

מֵאִי בְּגִנוּת?

רַב אָמַר: מִתְחִלָּה, עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת גְּלוּלִים הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ.
[וְשִׁמוּאֵל] אָמַר: עֲבָדִים הֵיוּ

(3) הגדה של פסח

הָא לַחֲמָא עֲנִיא דִּי אָכְלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.

כָּל דְּכָפִין יִיתִי וְיִיכַל, כָּל דְּצָרִיד יִיתִי וְיִפְסַח.

הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל.

הַשְׁתָּא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּגֵי חוּרִין.

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת.

שְׂבֻכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמָצָה, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מָצָה.

שְׂבֻכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר.

שְׂבֻכָּל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֲפִילוּ פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פֶּעַמִּים.

שְׂבֻכָּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין.

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיִּצִיאֵנוּ יי' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא הוּצִיא

הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנוּ וּבְגֵינוּ וּבְגֵי בְּנֵינוּ מִשְׁעַבְדֵּים הָיִינוּ לְפָרְעָה

בְּמִצְרַיִם.

וְאֲפִילוּ כָלָנוּ חֲכָמִים, כָּלָנוּ נְבוֹנִים, כָּלָנוּ זִקְנִים, כָּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מָצוּה עֲלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת

מִצְרַיִם. וְכָל הַמְּרָבָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵית בְּרַק.

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן

קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הָרִי אֲנִי כָּבוֹן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאֱמַר יִצִּיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת עַד

שֶׁדָּרְשָׁה בֶּן זֹמָא. שְׁנָאֵמַר: לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְכֵן חַיִּיד – הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – הַלֵּילוֹת.

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: וְכֵן חַיִּיד – הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – לְהַבִּיא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ.

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שֶׁנִּתֵּן תּוֹרָה לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

כְּנֶגֶד אֲרֻבָּעָה בָּנִים דְּבִרָה תּוֹרָה: אֶחָד חֶכֶם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשֹׁאֵל.

חֶכֶם מַה הוּא אוֹמֵר? מַה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יי' אֱלֹהֵינוּ אֲתֶכֶם?

וְאִף אֶתָּה אָמַר לוֹ כֹּהֲלוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטִירִין אַחֵר הַפֶּסַח אֲפִיקוּמָן

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר? מַה הַעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם?

לָכֶם – וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל כְּפָר בְּעֵקֶר.

וְאִף אֶתָּה הִקְהָה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יי' לִי בִיצִיאַתִי מִמִּצְרַיִם

לִי – וְלֹא לוֹ. אֵלּוּ הֵיָה שֵׁם, לֹא הֵיָה נִגְאָל.

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר? מַה־זֹּאת? וְאִמְרַת אֱלֹוִי בְּחֻזֶּק יָד הוּצִיאֵנוּ יי' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים

וְשְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשֹׁאֵל, אֶת פֶּתַח לוֹ, שְׁנָאֵמַר: וְהַגְדַּת לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יי' לִי בִיצִיאַתִי מִמִּצְרַיִם

יְכוֹל מְרֹאשׁ חֲדָשׁ, תִּלְמוּד לומֵר: בַּיּוֹם הַהוּא אֵי בַיּוֹם הַהוּא יְכוֹל מְבַעֵד יוֹם, תִּלְמוּד לומֵר: בַּעֲבוּר זֶה - בַּעֲבוּר זֶה

לֹא אִמְרַתִּי אֵלּא בְּשַׁעֲה שִׁישׁ מָצָה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ

מִתַּחֲלָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁו קָרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ. שְׁנָאֵמַר:

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר יי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוּר הַנֶּהָר יִשְׁבּוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תִּרְחַ אֲבִי אֲבִרְהָם וְאֲבִי נָחוֹר וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים

אַחֵרִים וְאַתָּה אֶת־אֲבוֹתֶיךָ אֶת־אֲבִרְהָם מֵעַבֵּד הַנֶּהָר וְאוֹלָךְ אֶתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַרְבֶּבָה אֶת־זֶרְעוֹ וְאֶתְּנֶלּוּ אֶת־יִצְחָק וְאֶתְּנֶלּוּ לִי־עִזְחָק אֶת־

יִצְחָק וְאֶת־עִשָׂו וְאֶתְּנֶלּוּ לְעִשָׂו אֶת־הָרָשָׁע לְרִשְׁתָּ אוֹתוֹ וַיַּעֲקֹב וַיְבָנִי יְרֵדוּ מִצְרַיִם

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב מחשב את הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. שנאמר: ויאמר לאברהם ידע תדע כי גרו יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו
שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו.
אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו,
והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו

שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל. שנאמר:

ארמי אבד אבי ויך מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב...

הגדת ארץ ישראל

[אמירת הגדה והלל על היין]
[מביאים השלחן ומניחים עליו חסה, מצה, צלי, מרורין ודוכה (חרסת).]

ומוזגין לו כוס שניה ואומר עליה:
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות אנו מטבלין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים.
שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה.
שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי, שלוק ומבשל, הלילה הזה כלו צלי.

לפי דעתו שלבן אביו מלמדו.
מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ואומר:
(יהושע כד, ב-ד) "בעבר הנהר ישובו אבותיכם מעולם,
תרח אבי אברהם ואבי נחור,
ויעבדו אלהים אחרים.
ואקח את אביכם, את אברהם, מעבר הנהר,
ואולך אתו בכל ארץ כנען,
וארבה את זרעו, ואפתן לו את יצחק.
ואפתן ליצחק את יעקב ואת עשו,
ואפתן לעשו את הר שער לרשת אתו,
ויעקב ובניו ירדו מצרים."

ברוך שומר הבטחתו של ישראל, ברוך הוא.
שהקדש מחשב את הקץ,
לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר:
(בראשית טו, יג) "ויאמר לאברהם:
ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם,
ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה."

היא שעמדה לאבותינו ולנו,
שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותנו,
אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו,
והקדש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד, מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו.
שפרעה הרשע לא גזר אלא על הזכרים,
ולבן בקש לעקר את הכל, שנאמר:

(דברים כו, ה-ו) "ארמי אבד אבי ויירד מצרימה",
אנוס על פי הדבר.

"ויגר שם במתי מעט, ויהי שם לגוי גדול עצום ורב.
וירעו אתנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבדה קשה.
ונצצק אל יי אלהי אבותינו, וישמע יי את קלנו,
ויצא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו".
"ויצאנו יי ממצרים",

לא על ידי מלאך, לא על ידי שרף, לא על ידי שליח,
אלא הקדש ברוך הוא בעצמו.

הגדת דס"ג

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבלין
והלילה הזה מטבלין שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כלו
מצה שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים שבכל הלילות
אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין והלילה הזה מסובין.

וזאת התשובה

והיא אלגואב

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע
נטויה ואלו לא גאל המקל את אבותינו ממצרים כבר אנו בנינו ובני בנינו
משועבדין היינו לפרעה במצרים ולא את אבותינו בלבד / גאל המקל אלא
אף אותנו גאל שנא ואותנו הוציא משם כנגד ארבעה בנים דברה תורה
אחד חכם אחד רשע אחד תם אחד שאינו יודע לשאל חכם מה הוא
אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם אף אתה
אמור לו כהלכת הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקמון רשע מה
הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לפי שהוציא את עצמו מן
הכלל וכפר בעיקר ואף אתה אמור לו והקשה את שניו בעבור זה עשה
יי לי ולא לו ואלו היה שם לא היה נגאל תם מה הוא אומר מה זאת
ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים שאינו יודע
לשאל את פתח לו שנ והגדת לבנד ביום ההוא לאמר. או והגדת לבנד יכול
מראש החדש תלם לומ ביום ההוא או ביום ההוא יכול מבעוד יום תלם לומ
בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה / שיש מצה ומרור לפניך מתחלה
עובדי עבודה זרה היו אבותינו עכשו קרבנו המקום ב' ה לעבודתו שנא ויאמר
יהושע אל כל העם כה אמר יי אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם
מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים ואקח את אביכם
את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן
לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת
אתו ויעקב ובניו ירדו מצרים ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא
שהקדוש מחשב את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים שנא
ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו
אתם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו
ברכוש גדול והיא שעמדה לאבותינו / ולנו שלא אחד בלבד עומד עלינו
אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והק' בר הוא מצילנו מידם צא
ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה הרשע לא גזר אלא
על הזכרים ולבן בקש לעקר את הכל שנא ארמי אובד אבי וירד מצרימה